

PRACE NAUKOWE

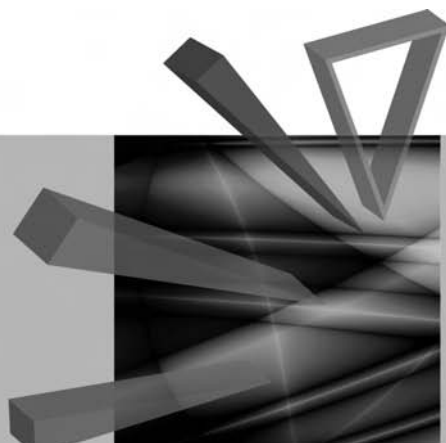
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

241

Przestrzeń a rozwój

Redaktorzy naukowi

Stanisław Korenik

Anna Dybała

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2011

Recenzenci: Florian Kuźnik, Janusz Słodczyk, Zygmunt Szymła,
Eugeniusz Wojciechowski

Redaktor Wydawnictwa: Jadwiga Marcinek

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Justyna Mroczkowska

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

Publikacja została sfinansowana przez Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2011

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-272-7

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp.....	11
------------	----

Część 1. Współczesne uwarunkowania rozwoju społeczno-ekonomicznego krajów, regionów i obszarów metropolitalnych

Patrycja Brańka: Atrakcyjność inwestycyjna województwa małopolskiego w oczach przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego (w świetle badań ankietowych).....	15
Adam Dąbrowski: Kierunki europejskiej polityki regionalnej – wybrane problemy	30
Piotr Hajduga: Dolnośląskie specjalne strefy ekonomiczne jako miejsce prowadzenia działalności gospodarczej w świetle ocen przedsiębiorców – wyniki badania empirycznego	41
Krzysztof Heffner, Brygida Klemens: Struktury klastrowe w gospodarce przestrzennej – wybrane korzyści i problemy rozwoju w skali lokalnej i regionalnej	56
Petr Hlaváček: The classification of analytical and management qualitative frameworks for municipal and regional development	65
Stanisław Korenik: Nowe zjawiska występujące w rozwoju aktywizujących się regionów.....	76
Anna Mempel-Śnieżyk: Uwarunkowania funkcjonowania powiązań sieciowych w województwie dolnośląskim	85
Katarzyna Miszczak: Partnerstwo publiczno-prywatne w regionach przygranicznych Polski, Czech i Niemiec – szanse i zagrożenia	105
Monika Musiał-Malago: Polaryzacja strukturalna Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego.....	120
Małgorzata Rogowska: Znaczenie miast w polityce regionalnej Unii Europejskiej.....	133
Dorota Rynio: Rozwój społeczno-gospodarczy ośrodka wzrostu w okresie kryzysu gospodarki światowej.....	140
Miloslav Šašek: Development of population in the Czech Republic after 1989	150
Piotr Serafin: Stan i zmiany zagospodarowania przestrzeni wsi w strefie podmiejskiej województwa małopolskiego na przykładzie gmin Niepołomice i Wieliczka	162
Kazimiera Wilk: Sytuacja demograficzna w Federacji Rosyjskiej w latach 1990-2009	180

Arkadiusz Przybyłka: Narodowy Fundusz Zdrowia jako główny organizator usług zdrowotnych w Polsce	190
Justyna Anders: Rola władz publicznych w stymulowaniu partycypacji obywateli w procesach <i>governance</i> – doświadczenia międzynarodowe i wnioski dla Polski.....	200
Marek Dylewski, Beata Filipiak: Możliwości rozwoju obszarów metropolitalnych w nowych uwarunkowaniach finansowych jednostek samorządu terytorialnego.....	212
Andrzej Rączaszek: Procesy rozwojowe największych polskich miast w okresie transformacji.....	224

Część 2. Społeczne, gospodarcze i środowiskowe problemy rozwoju lokalnego

Jacek Chądzyński: Władza lokalna a rynek – pomiędzy współpracą a konkurencją.....	241
Eleonora Gonda-Soroczyńska: Uwarunkowania środowiska przyrodniczego w przestrzeni uzdrowiska na przykładzie Czerniawy-Zdroju.....	252
Magdalena Kalisiak-Mędelska: Partycypacja społeczna – przymus czy rzeczywista potrzeba?.....	262
Magdalena Kalisiak-Mędelska: Zadowolenie z miejsca zamieszkania – ocena mieszkańców i władz lokalnych na przykładzie Głowna	277
Andrzej Łuczyszyn: Lokalna przestrzeń publiczna w gospodarce kreatywnej	290
Magdalena Pięta-Kanurska: Związki kultury i ekonomii oraz ich wpływ na rozwój miasta.....	301
Joost Platje: Local governance's capacity to direct its own path of sustainable development.....	310
Andrzej Raszkowski: Nowe trendy w marketingu miejsc.....	319
Anna Batko: Administracja publiczna jako stymulator zmian w turystyce miasta – na przykładzie Krakowa w latach 1989-2006	328
Piotr Ruczkowski: Ewidencja ludności – nowe zasady meldunkowe	340

Część 3. Innowacyjność i przedsiębiorczość a rozwój

Niki Derlukiewicz: Unia innowacji jako sposób na zwiększenie innowacyjności gospodarki europejskiej.....	355
Dariusz Głuszcuk: Finansowanie działalności innowacyjnej – źródła i bariery w przekroju regionów Polski (NTS-2).....	366

Niki Derlukiewicz, Małgorzata Rogowska, Stanisław Korenik, Jarmila Horáková, Jiří Louda: Polsko-czeska współpraca transgraniczna małych i średnich przedsiębiorstw	377
Anna Korombel: Najczęściej popełniane błędy podczas wdrażania zintegrowanego zarządzania ryzykiem (ERM) w polskich przedsiębiorstwach	388
Kamil Wiśniewski: Systemowe zarządzanie wiedzą w ujęciu teoretycznym i praktycznym	396
Paweł Dziekański, Jan Puchała: Wspieranie przedsiębiorczości przez samorząd terytorialny na przykładzie powiatu limanowskiego	405
Jerzy Wąchoł: Rola państwa i jego interesariuszy we władztwie korporacyjnym w okresie wychodzenia ze spowolnienia gospodarczego i kryzysu	417
Aleksandra Pisarska, Mieczysław Poborski: Wybrane problemy inwestowania w rzeczowe aktywa trwałe (na przykładzie uczelni publicznych w Polsce).....	427
Agnieszka Izabela Baruk: Specyfika działań motywujących stosowanych wobec polskich pracowników.....	437
Monika Stelmaszczyk: Właściciel małego przedsiębiorstwa menedżerem zorientowanym na kulturę – wyzwania i perspektywy	447
Barbara Batko: Wpływ jakości informacji publicznej na minimalizację ryzyka podejmowania decyzji na rynku pracy	455

Część 4. Wybrane problemy planowania przestrzennego

Oğuz Özbek: Central planning of development through etatism in Turkey: the state planning organisation	467
Kinga Wasilewska: Samorząd terytorialny jako nowy podmiot polityki przestrzennej.....	474
Aleksandra Koźlak: Modelowe ujęcie transportu w planowaniu przestrzennym	489
Anna Kamińska: Rola ewaluacji w zarządzaniu procesem rewitalizacji przestrzeni miejskiej	502

Część 5. Zagadnienia różne

Hubert Kaczmarczyk: Właściwe zadania państwa w ujęciu F.A. von Hayeka	513
Małgorzata Gajda-Kantorowska: Transfery fiskalne a przeciwdziałanie szokom asymetrycznym w ramach Unii Gospodarczo-Walutowej w Europie ..	522
Adam Peszko: Krytyka liberalnej doktryny lat 90. i nowe nurty w ekonomii pierwszej dekady XXI wieku.....	532
Andrzej Adamczyk: Incydentalna kontrola rozporządzeń przez sądy.....	543

Summaries

Patrycja Brańka: Investment attractiveness of Małopolska voivodeship in opinion of foreign capital enterprises (in the light of survey results).....	29
Adam Dąbrowski: Directions of European Regional Policy – selected problems.....	40
Piotr Hajduga: Special economic zones in Lower Silesia as a business place in the light of assessments of entrepreneurs – results of empirical research	55
Krystian Heffner, Brygida Klemens: Cluster structures in spatial economy – chosen benefits and problems of development on the local and regional scale	64
Petr Hlaváček: Klasifikacja analitycznych i zarządczych ram kwalifikacyjnych w rozwoju gmin i regionów	75
Stanisław Korenik: New phenomena occurring in the development of activating regions	84
Anna Mempel-Śnieżyk: Conditions of functioning of the network relations in Lower Silesia Voivodeship	104
Katarzyna Miszczak: Public-Private Partnership in the border regions of Poland, the Czech Republic and Germany – opportunities and threats.....	119
Monika Musiał-Malago: Structural polarization of Cracow Metropolitan Area.....	132
Małgorzata Rogowska: The importance of cities in the European Union's regional policy	139
Dorota Rynio: Social-economic development of growth center in the time of worldwide economy crisis	149
Miloslav Šašek: Rozwój populacji w Czechach po roku 1989	161
Piotr Serafin: Spatial planning of rural areas in the suburbs of Małopolska: state and changes – the case of Wieliczka and Niepołomice.....	179
Kazimiera Wilk: The demographic situation in the Russian Federation in the years 1990-2009.....	189
Arkadiusz Przybyłka: The National Health Fund as the main organizer of health services in Poland	199
Justyna Anders: The role of public authorities in promoting civic participation in processes of <i>governance</i> – application of international practices in the Polish context.....	211
Marek Dylewski, Beata Filipiak: Development opportunities of metropolitan areas in the new financial circumstances of local government units	223
Andrzej Rączaszek: Development processes in the biggest Polish cities in the transformation period.....	237

Jacek Chądryński: Local government and market – between cooperation and competition	251
Eleonora Gonda-Soroczyńska: The condition of the natural environment in the development of a spa town – the case of Czerniawa-Zdrój	261
Magdalena Kalisiak-Mędelska: Social participation – obligation or real need?	276
Magdalena Kalisiak-Mędelska: Satisfaction with the place of residence – evaluation of place and local authorities as on the example of Główno.....	289
Andrzej Łuczyszyn: Local public space in creative economy.....	300
Magdalena Pięta-Kanurska: The relationship between culture and economics and their impact on urban development	309
Joost Platje: Zdolność samorządu terytorialnego do kierowania własną ścieżką rozwoju zrównoważonego	318
Andrzej Raszkowski: New trends in place marketing	327
Anna Batko: Public administration as a stimulator of changes in city tourism – based on Cracow between the years 1989 and 2006	339
Piotr Ruczkowski: Population registration – the new residence regulations..	351
Niki Derlukiewicz: Innovation Union as a way to increase the innovation in European economy	365
Dariusz Głuszczyk: Financing innovation activities – sources and barriers with regard to regions in Poland (NTS-2)	376
Niki Derlukiewicz, Małgorzata Rogowska, Stanisław Korenik, Jarmila Horáková, Jiří Louda: Polish-Czech border cooperation of small and medium-sized enterprises	387
Anna Korombel: The most common errors during the implementation of Enterprise Risk Management (ERM) in Polish enterprises	395
Kamil Wiśniewski: System knowledge management from theoretical and practical perspective	404
Paweł Dziekański, Jan Puchała: Support of the enterprise by the territorial council on the example of Limanowski administrative district.....	416
Jerzy Wąchol: The role of the state and its stakeholders in corporate governance while getting out of the economic downturn and crisis.....	426
Aleksandra Pisarska, Mieczysław Poborski: Selected problems of investing in tangible fixed assets (as exemplified by public institutions of higher education)	435
Agnieszka Izabela Baruk: Essence of motivation activities used towards Polish employees	446
Monika Stelmaszczyk: Owner of small company as a culture-oriented manager – challenges and prospects	454
Barbara Batko: The impact of public information quality to minimize the decision making risk on the labour market.....	464

Oğuz Özbek: Centralne planowanie rozwoju przez etatyzm w Turcji: Państwowy Urząd Planowania	473
Kinga Wasilewska: Local self-government as a new subject of spatial policy.	488
Aleksandra Koźlak: Land-use/transport models in spatial planning.....	501
Anna Kamińska: The role of evaluation in the management of urban space revitalization process	510
Hubert Kaczmarczyk: Appropriate tasks of the state in terms of F.A. von Hayek.....	521
Malgorzata Gajda-Kantorowska: Fiscal transfers as asymmetric shocks absorption mechanisms in the European Monetary Union.....	531
Adam Peszko: Criticism of neoclassic doctrine of the 90s and new currents of economics in the first decade of the XXI century.....	542
Andrzej Adamczyk: The right of courts to refuse incidentally to apply regulations.....	557

Niki Derlukiewicz, Małgorzata Rogowska, Stanisław Korenik

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Jarmila Horáková

Uniwersytet Karola w Pradze

Jiří Louda

Uniwersytet Ekonomiczny w Pradze

POLSKO-CZESKA WSPÓLPRACA TRANSGRANICZNA MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW

Streszczenie: W globalizującym się świecie możemy obserwować zmiany czynników rozwoju społeczno-gospodarczego. Podstawowym warunkiem konkurencyjności w kraju i na świecie staje się umiejętność współpracy. W obszarach przygranicznych coraz łatwiej dostrzegana staje się współpraca w obszarze społeczno-kulturalnym oraz w zakresie budowy wspólnych elementów infrastruktury. Rzadziej dostrzega się wzajemną współpracę między małymi i średnimi przedsiębiorstwami. Celem artykułu jest identyfikacja najważniejszych ekonomicznych aspektów czesko-polskiej współpracy przygranicznej dla małych i średnich przedsiębiorstw, jak również definicja nowych możliwości i barier takiej współpracy.

Słowa kluczowe: współpraca transgraniczna, małe i średnie przedsiębiorstwa.

1. Wstęp

W związku z rozszerzeniem Unii Europejskiej w 2004 r. o 10 nowych państw członkowskich, głównie z tzw. bloku wschodniego, i ich późniejszym dołączeniem do strefy Schengen powstały nowe możliwości wzmocnienia bilateralnych stosunków handlowych między Rzeczpospolitą Polską i Republiką Czeską. Regiony przygraniczne są obszarami, gdzie aktywność ekonomiczna małych i średnich przedsiębiorstw może być rozwijana i nie jest ograniczona istnieniem granic. Unia coraz mocniej wspiera transgraniczną współpracę małych i średnich przedsiębiorstw (MSP), np. poprzez finansowanie targów międzynarodowych czy wspólnych centrów kontaktowych. Celem artykułu jest identyfikacja najważniejszych ekonomicznych aspektów czesko-polskiej współpracy przygranicznej dla małych i średnich przedsiębiorstw, jak również definicja nowych możliwości i barier takiej współpracy.

2. Charakterystyka i rozwój historyczny czesko-polskiego pogranicza

Granica polsko-czeska ma długość 796 km i stanowi ok. 22,7% całkowitej długości granic Polski. Oznacza to, że obszar biegnący wzdłuż tej granicy jest rozległy, a poszczególne jego części odznaczają się odrębną specyfiką geograficzną i własną historią.

Przez stulecia obszar współczesnego czesko-polskiego pogranicza był zasiedlony głównie przez ludność pochodzenia niemieckiego. Po drugiej wojnie światowej Niemcy byli zmuszeni do opuszczenia tych terenów z powodu zmiany sytuacji politycznej, a na ich miejsce wprowadzili się nowi mieszkańcy, pochodzący ze wschodniej części przedwojennej Polski, wcielonej do Związku Radzieckiego. W przypadku Czechosłowacji nowa ludność pochodziła z całego kraju, ponieważ nie doszło do żadnej zmiany przedwojennej granicy. Nowi mieszkańcy przez długi czas nie byli w stanie przyzwycząić się do nowych warunków, ponieważ nie byli pewni, czy zaistniała sytuacja będzie trwać „zawsze”, co miało wpływ na ich stosunek do nowego środowiska.

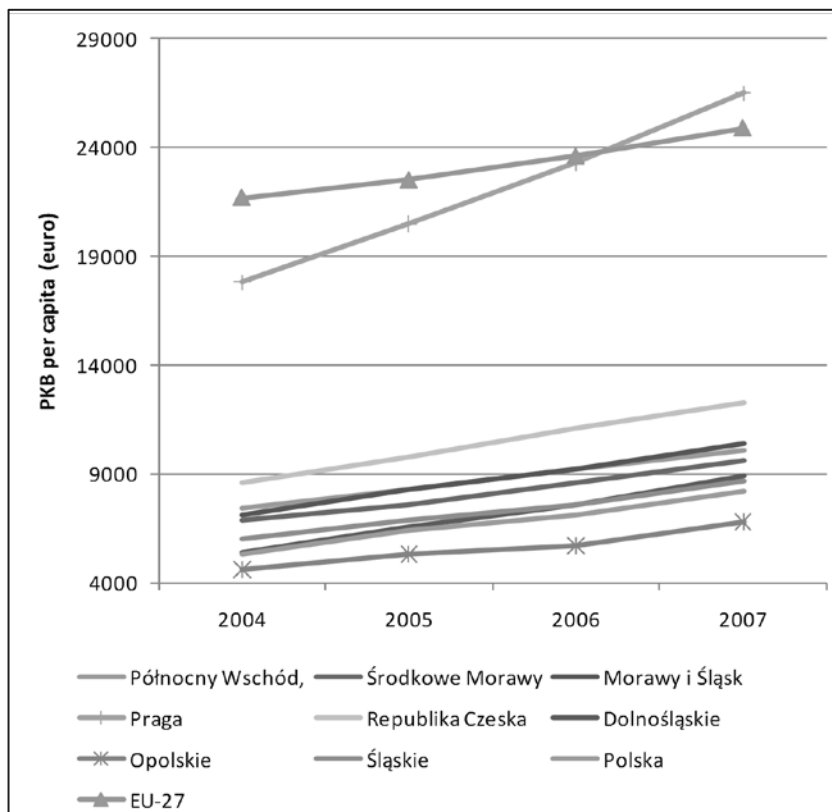
Granica państwowa jako bariera przestrzenna zaczęła zacierać się w ostatniej dekadzie. Do drugiej wojny światowej granica stanowiła przeszkodę przepływu kapitału, transportu, energii, wymiany i innych elementów infrastruktury. Ponadto linię podziału stanowił język. Władze miejscowe i regionalne działające po obu stronach granicy miały oddzielne kompetencje. Szczególnie dostrzegalne były różnice w jakości życia, co doprowadziło do różnego rodzaju konfliktów i sporów¹. Każdy rząd koncentrował się przede wszystkim na rozwoju obszarów centralnych państwa. Strefy przygraniczne były uważane za mniej znaczące i z tego powodu słabiej rozwinięte – ich ludność zajmowała się głównie rolnictwem. Tereny te były także miejscem zamieszkania mniej wykształconej lub w ogóle niewykształconej ludności.

Po upadku reżimu komunistycznego w Europie Środkowej i Wschodniej, wprowadzeniu wolnego rynku i rozpoczęciu procesu transformacji ekonomicznej, głównym efektem dla pogranicza było zamknięcie miejscowych fabryk i przemysłu, który nie był w stanie przetrwać w nowych warunkach ekonomicznych. To samo zdarzyło się również w innych regionach krajów postkomunistycznych, ale problemem czesko-polskiego pogranicza był niższy poziom inwestycji w porównaniu np. z pograniczem czesko-niemieckim².

Po stronie polskiej granica z Republiką Czeską przebiega przez obszar 3 województw: dolnośląskiego, opolskiego i śląskiego. Polska część obszaru przygranicznego zajmuje powierzchnię 23 962 km², co stanowi 7,7% powierzchni całego kraju. Czeska część obszaru przygranicznego obejmuje regiony: liberecki, hradecki, pardubicki, ołomuniecki oraz morawsko-śląski.

¹ P. Stolarz, *Euroregiony pogranicza niemiecko-francuskiego i niemiecko-polskiego w procesie integracji europejskiej*, Wydawnictwo Vizja Press & IT, Warszawa 2009.

² V. Houžvička, *Česko-německé pohraničí*, „Sociologický webmagazín” 2003, <http://www.socio-web.cz/index.php?disp=temata&shw=123&lst=108>.

Rys. 1. PKB *per capita* (euro) w aktualnych cenach rynkowych na poziomie NUTS-2

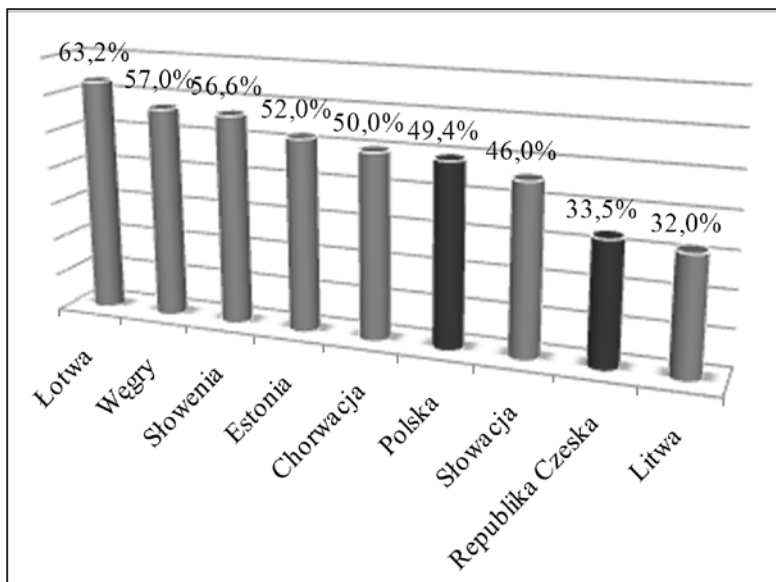
Źródło: Eurostat.

Aktualnie sytuacja ekonomiczna wygląda podobnie po obu stronach granicy. Produkt krajowy brutto *per capita* powoli rośnie. Czeskie regiony są nieco bardziej aktywne ekonomicznie i w 2007 r. PKB *per capita* we wszystkich trzech czeskich regionach NUTS-2 był wyższy niż 10 000 EUR. Mimo to jednak PKB *per capita* w tych regionach jest niższy niż średnia dla całej Republiki Czeskiej. Względnie wysoki przeciętny PKB *per capita* jest spowodowany wyjątkowo wysokim PKB Pragi, który jest wyższy niż średnia UE-27 (zob. rys. 1). Polskie regiony mają niższe PKB od czeskich, jednak dwa województwa (śląskie i dolnośląskie) znajdują się powyżej przeciętnego polskiego PKB *per capita*. Tylko województwo opolskie (z PKB *per capita* 6800 EUR w 2007 r.) jest poniżej polskiej średniej i jest najbardziej niekorzystnym z analizowanych regionów NUTS-2.

3. Charakterystyka małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce i w Czechach

W literaturze i praktyce podkreśla się znaczenie małych i średnich przedsiębiorstw w procesach rozwoju jako elementów stymulujących rozwój społeczno-ekonomiczny. Ich potencjał może być wykorzystywany i jest jednym z mierników rozwoju. Istnienie małej przedsiębiorczości jest podstawą konkurencji i przedsiębiorczych postaw w społeczeństwie.

W Polsce, Republice Czeskiej i innych nowych krajach członkowskich UE małe i średnie przedsiębiorstwa odgrywają główną rolę w ekonomii (zob. tab. 1). MSP są najważniejsze dla ekonomii Litwy, Węgier, Słowenii (ich udział PKB wynosi ok. 60%), w Polsce ich udział w PKB jest także dość wysoki (49,5%). Republika Czeska historycznie jest krajem przemysłowym, gdzie udział MSP w PKB jest stosunkowo niski (33,5%). Z drugiej strony MSP w Republice Czeskiej stanowią 99,8% wszystkich przedsiębiorstw i zatrudniają 66,2% z ludności aktywnej ekonomicznie³.

Rys. 2. Udział małych i średnich przedsiębiorstw w PKB w krajach Europy Środkowej i Wschodniej w 2009 r.

Źródło: www.sme-union.cz.

Zarówno w Polsce, jak i w innych krajach rozwiniętych i rozwijających się dominującą rolę w gospodarce odgrywa sektor małych i średnich przedsiębiorstw. Znaczący jego wpływ na wzrost gospodarczy oraz stale rosnący jego udział w gospodarce

³ SME Union Czech Republic, *Fakta a čísla*, <http://www.sme-union.cz/index.php?p=17>.

Polski wymusił niejako nową klasyfikację na mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa. Powszechnie wiadomo, że siłą napędową mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw jest ich duża konkurencyjność spowodowana szybką reakcją na czynniki zewnętrzne i natychmiastowa zdolność dostosowania się do nowych potrzeb rynkowych⁴.

Pojęcie małych i średnich przedsiębiorstw (MSP) dotychczas nie było jednoznacznie zdefiniowane. Zarówno w literaturze przedmiotu, jak i w praktyce gospodarczej istnieje wiele definicji na określenie tych podmiotów gospodarczych. Zaliczenie danej jednostki do sektora małych i średnich przedsiębiorstw może być zatem oparte na różnych kryteriach. Najczęściej są to kryteria jakościowe i ilościowe.

W kryteriach jakościowych podkreśla się ekonomiczną i prawną samodzielność właściciela firmy. Oznacza ona, że właściciel jest w stanie zrealizować w przedsiębiorstwie na własne ryzyko każdy zamiar, nie podlegając przy tym kontroli osób trzecich. To znaczy, że firmy te charakteryzują się niezależnością i swobodą decyzyjną. Przedsiębiorstwa takie stanowią główne źródło utrzymania dla właścicieli i członków ich rodzin. Są oni bardzo często również jego pracownikami, co wprowadza rodzinne stosunki w przedsiębiorstwie. Kolejną cechą jakościowego opisu małej/średniej firmy jest szczególny charakter jej gospodarki finansowej. Tworzenie firmy bardzo często dokonywane jest na bazie oszczędności właścicieli oraz pożyczek od krewnych bądź znajomych. Natomiast finansowanie ich fazy rozwojowej oparte jest z reguły na generowanych wewnątrz firmy nadwyżkach finansowych, co często sprawia, iż MSP nie rozwijają się w takim tempie, w jakim mogłyby, właśnie z powodu ograniczonych zasobów finansowych. Firmy tego sektora mają również ograniczone możliwości wykorzystywania instrumentów finansowych związanych z rynkiem kapitałowym. Są dostępne dopiero dla przedsiębiorstw o odpowiednio wysokim poziomie zaangażowania majątku i wielkości generowanych przychodów.

Cechą jakościową MSP są także ich struktury organizacyjne – o niewielu szczeblach zarządzania, małej rozpiętości, krótkich kanałach przepływu informacji, praktycznie z jednym centrum decyzyjnym. Struktury tego typu (struktury płaskie) podnoszą szybkość reakcji przedsiębiorstwa na zmiany w otoczeniu, mogą się zatem przyczyniać do wzrostu efektywności jego funkcjonowania. Ponadto sprzyjają także elastyczności oraz zachowaniom przedsiębiorczym, co na ogół przyczynia się do zwiększania wartości rynkowej firmy.

4. Czesko-polska współpraca transgraniczna i fundusze europejskie

Wejście do Unii Europejskiej pozwoliło biedniejszym regionom Europy Środkowej i Wschodniej skorzystać ze specjalnych funduszy przedakcesyjnych i po 2004 r. dołączyć do europejskiej polityki kohezyjnej dla regionów słabiej rozwiniętych. Istot-

⁴ T. Domański, wyd. cyt., s. 19.

ność tej polityki podkreśla fakt, że polityka kohezyjna to druga z najwyższych pozycji w budżecie UE i stanowi jedną trzecią ogólnej sumy⁵. Jednak Bachtler i Gorzelak⁶ twierdzą, że efekty polityki kohezyjnej w nowych państwach członkowskich pomagają głównie strefom miejskim. Jeżeli pominiemy tereny rolne, to strefy przemysłowe, gdzie wcześniejsza produkcja została zakończona, nie były w stanie przekształcić się w centra nowoczesnych usług. Varga i Veld podsumowują, że na podstawie analizy szczegółowego modelu PKB w latach 2000-2006 znaczące efekty polityki kohezyjnej w mniej rozwiniętych regionach UE będzie można obserwować dopiero po dłuższym czasie.

Z jednej strony istnieją fundusze popierające sektor MSP, z drugiej zaś można zauważyć brak systematycznego monitorowania i metodologii dla ewaluacji efektów polityki kohezyjnej. Problem ten pojawia się nie tylko w Republice Czeskiej czy w Polsce, ale także w krajach środkowo- i wschodnioeuropejskich w ogóle⁷. Metodologia nie jest jeszcze tak rozwinięta jak w starych krajach członkowskich UE. Drugi problem to instytucjonalne zaplecze – ewaluacja jest zazwyczaj opłacana przez podmiot ewaluowany.

Czesko-polska współpraca była i nadal jest wspierana z kilku źródeł, takich jak:

- Program operacyjny Współpracy transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska (2007-2013),
- Współpraca transgraniczna Phare (1994-2004),
- Interreg III B CADSES.

5. Metodologia badań i analiza uzyskanych wyników

Jednym z celów projektu była identyfikacja najważniejszych aspektów gospodarczych czesko-polskiej współpracy małych i średnich przedsiębiorstw transgranicznych. Z tego powodu badania zostały przeprowadzone zarówno po stronie polskiej, jak i czeskiej. Ich metodologia nie była skomplikowana. Przedsiębiorstwa, do których wysłano ankietę, prowadziły działalność w następujących branżach:

- automatyka, przemysł, obróbka metali;
- budownictwo, wydobywanie, stolarka okienna;
- energetyka, ciepłownictwo, urządzenia pomiarowe;
- instytucje otoczenia biznesu;
- meble, stolarstwo;
- motoryzacja, transport, spedycja;

⁵ J. Varga, J. in 't Veld, *A model-based analysis of the impact of Cohesion Policy expenditure 2000-06: Simulations with the QUEST III endogenous R&D model*, Economic Modelling 2010, in press.

⁶ J. Bachtler, G. Gorzelak, *Reforming EU cohesion policy: a reappraisal of the performance of the structural funds*, "Policy Studies" December 2007, vol. 28, no. 4.

⁷ J. Mallan, *Benchmarking Evaluation Capacity in the New Member States*, Paper presented during the conference Building Evaluation Capacity in the Baltic States, Vilnius 28-29 November 2005.

- opakowania;
- poligrafia, reklama, materiały biurowe;
- szkolenia, consulting, doradztwo;
- tekstylia;
- usługi IT.

Ankieta zawierała trzy pytania:

1. Czy Państwa przedsiębiorstwo współpracuje ze stroną czeską (polską)?
2. Czy Państwa przedsiębiorstwo korzysta lub korzystało kiedyś z jakichkolwiek dotacji europejskich?

3. Czy Państwa przedsiębiorstwo wykorzystało fundusze unijne przy współpracy ze stroną czeską?

Na pytania te uzyskano bardzo niską zwrotność (ok. 3% w Czechach i 0% w Polsce), dlatego przeprowadzono ankietę telefoniczną, podczas której zidentyfikowano po 3 przedsiębiorstwa współpracujące z czeskim bądź polskim partnerem. Następnie przeprowadzono wywiad pogłębiony z przedstawicielami firm w celu określenia charakteru współpracy oraz głównych barier, jakie mogą napotkać przedsiębiorcy. Analizie poddano także instytucjonalne podstawy polsko-czeskiej współpracy, związane z wykorzystywaniem środków pomocowych pochodzących z funduszy europejskich.

Rozszerzona wersja ankiety składała się z trzech części:

- Informacje ogólne.
- Bezpośrednie wsparcie ze środków pochodzących z UE.
- Pośrednie wsparcie ze środków pochodzących z UE.

Podczas badań przeprowadzono także wywiady pogłębione z przedstawicielami izb gospodarczych wspierających małą i średnią przedsiębiorczość (w miejscowościach Jablonec nad Nisou i Náchod). Podczas rozmów uzyskano praktyczne informacje nt. projektów wspartych środkami pochodzącymi z UE, mających na celu wsparcie rozwoju przedsiębiorczości na pograniczu polsko-czeskim.

Wśród polskich przedsiębiorstw wnioski z badań prezentują się następująco:

- dwa przedsiębiorstwa spośród trzech ankietowanych nie aplikowały o wsparcie środkami pochodzącymi z funduszy europejskich. Jako przyczynę podawały zbyt mało informacji nt. możliwości uzyskania wsparcia tego typu;
- jedna z firm korzystała z wsparcia ze środków PO Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw w okresie programowania 2004-2006. Wsparcie to przyczyniło się znacznie do współpracy z czeskim partnerem, głównie poprzez stworzenie europejskiego znaku towarowego, co przełożyło się na upowszechnienie marki w Republice Czeskiej;
- jako podstawowe zalety uzyskania dotacji wskazano: pozytywny wpływ na rozwój przedsiębiorstwa, głównie poprzez przyzmat finansowy. Do wad zaliczono: skomplikowane procedury aplikacji, brak koncentracji na celu i założeniach wniosku, lecz na ewentualnych błędach, długi czas oceny wniosków, a także skomplikowane formularze aplikacyjne;
- żadna z badanych firm nie wskazała na korzystanie z unijnych środków w sposób pośredni (np. poprzez szkolenia, udział w targach, innych imprezach finan-

sowanych przez UE). Żadna z firm nie wskazuje także, aby działania podejmowane w najbliższym otoczeniu ze środków UE (np. budowa drogi) wpłynęły istotnie na warunki jej funkcjonowania;

- tylko jedna spośród przebadanych firm była członkiem organizacji zawodowej wspierającej przedsiębiorców. Działalność tej organizacji została oceniona pozytywnie.

Wnioski z badań po czeskiej stronie:

- najpowszechniejszym sposobem znalezienia partnera handlowego z drugiego kraju są targi oraz Internet, przy czym targi to najbardziej efektywny sposób znalezienia kontrahenta. Targi są często organizowane w ramach różnych projektów finansowanych z funduszy europejskich. Kontakt osobisty, komunikacja bezpośrednia wraz z reklamą wizualną produktu oraz komentarzem słownym są najważniejszymi czynnikami, które pomagają w nawiązaniu współpracy firm z różnych krajów;
- przeszkodą w intensywniejszej współpracy z polskim partnerem jest zwykle bariera językowa. Języki czeski i polski są do siebie w zasadzie podobne, ale słownictwo techniczne znacznie się różni. Oznacza to, że partnerzy są w stanie rozmawiać o kwestiach podstawowych, ale nie o szczegółach. Problem ten pojawia się również przy komunikacji w języku angielskim albo niemieckim. Większość czterdziestolatków i pięćdziesięciolatków w Republice Czeskiej i w Polsce, będących właścicielami lub dyrektorami MSP, nie posługuje się dobrze językami obcymi. Kolejna przeszkoda to różne środowiska prawne w obu krajach. Znajomość obcego prawa handlowego jest na niskim poziomie, co komplikuje założenie nowej firmy czy filii w innym państwie. Dla firm, które importują polskie produkty na rynek czeski, istotnym problemem jest niska jakość polskich towarów, co nie pozwala na intensywniejszą współpracę. Polskie towary nie są więc w stanie konkurować z produktami z innych krajów i produktami miejscowymi. Z drugiej strony polskie towary są często tańsze niż ich konkurencyjne odpowiedniki, co stanowi ich główną zaletę;
- żadna z firm ankietowanych w Republice Czeskiej nie złożyła wniosku o dotację udzielaną przez Programy Operacyjne lub inne europejskie źródła finansowania. Dwa główne powody, dla których firmy te nie próbują zdobyć poparcie finansowego z funduszy UE, to: skomplikowany proces składania wniosków i biurokracja związana z administracją projektu, która jest dla firm zbyt droga, oraz brak informacji o funduszach UE;
- w latach 2007-2013 jedna z ankietowanych firm była beneficjentem projektu z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. W ramach tego projektu pracownicy kilku firm w regionie libereckim otrzymują bezpłatne lekcje handlowego języka angielskiego. Firmy te pośrednio skorzystają z funduszy UE. Projekt tego rodzaju może mieć duży wpływ na późniejszy rozwój współpracy między czeskimi i polskimi przedsiębiorstwami, ponieważ bariera językowa jest jedną z najważniejszych;

- tylko jedna ze spółek po czeskiej stronie granicy (produkująca oświetlenie uliczne) uważa, że fundusze europejskie, dzięki którym sfinansowane zostały inwestycje w infrastrukturę, mają pozytywny wpływ na ich firmę. Inwestycje tego rodzaju są inicjowane przez gminy i często wspierane z funduszy UE. Obrót tej firmy rośnie wraz z inwestycjami w infrastrukturę transportową.

6. Przykłady projektów finansowanych z funduszy UE, które mogą wspierać rozwój przedsiębiorstw na pograniczu polsko-czeskim

Powiatowa Izba Gospodarcza w Jabloncu nad Nysą jest członkiem projektu „Tworzenie sieci Punktów Kontaktowych Czesko-Polskiej Współpracy Gospodarczej”, finansowanego z Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska–Rzeczpospolita Polska 2007-2013 (budżet 798 008 EUR). Inni partnerzy (punkty kontaktowe) tego projektu w Republice Czeskiej to Powiatowa Izba Gospodarcza w Jeseníku oraz Regionalne Izby Gospodarcze w rejonie Kralovehradeckim i Morawsko-Śląskim. W Polsce partnerami projektu są Karkonoska Agencja Rozwoju Regionalnego, Izba Przemysłowo-Handlowa Ziemi Kłodzkiej i Sudecka Izba Przemysłowo-Handlowa w Świdnicy. Jednym z efektów tego projektu jest publikacja czeskiej ustawy handlowej po polsku i polskiej ustawy handlowej po czesku. Powinno to ułatwić MSP działalność handlową. Oprócz tego organizowane są targi, na których spotykają się czeskie i polskie MSP. Punkty kontaktowe pośredniczą w łączeniu oferty i popytu między firmami, informują o obowiązkach wynikających z działalności handlowej w drugim państwie, dotacjach państwowych itd.

Powiatowa Izba Gospodarcza w Nachodzie jest głównym partnerem projektu „Przedsiębiorczość bez granic. Polsko-czeski internetowy portal gospodarczy”, finansowanego z Programu Operacyjnego Współpraca Transgraniczna Republika Czeska–Rzeczpospolita Polska za pośrednictwem Euroregionu Glacensis. Portal oferuje przedsiębiorcom informacje o zakładaniu i działalności przedsiębiorstwa w Polsce i w Republice Czeskiej. Jedną z jego części jest „giełda kooperacyjna”, będąca bazą danych przedsiębiorstw z pogranicza. Portal oferuje również możliwość zamieszczania ogłoszeń, poprzez które firmy mogą poszukiwać pracowników lub oferować swoje usługi.

Przykładem dobrych praktyk może być sytuacja, gdy czeski producent drogerii został zaproszony do współpracy z polskim producentem podobnych (ale nie takich samych) produktów. W 2002 r. założyli oni wspólną spółkę – każdy z partnerów ma udział 50%. Obie spółki-matki są producentami i korzystają ze spółki-córki, żeby uzyskać jak najkorzystniejsze warunki dzięki dostępowi do dwóch rynków – czeskiego i polskiego. Spółka-córka jest wykorzystywana do wyszukiwania tańszych dostawców i osiągnięcia efektu skali. Na targach i różnego rodzaju prezentacjach marketingowych obie firmy mogą występować razem. Jeżeli jednemu z partnerów uda

się wprowadzić swoje produkty do sieci supermarketów w jednym kraju, jest to dobra rekomendacja dla tej samej sieci w drugim kraju (jedynym warunkiem jest koordynacja cen). Wspólna firma pomaga zdobywać rynek w obu krajach. Przedstawiciele obu spółek-matek często spotykają się, by wymieniać doświadczenia, dyskutować o problemach w produkcji, rozwoju nowych produktów itd. Ważne jest obustronne zaufanie. Współpraca może zatem przynosić zyski obu stronom i pomaga stawiać czoło presji rynkowej na tanią i efektywną produkcję.

7. Zakończenie

W globalizującym się świecie możemy obserwować zmiany czynników rozwoju społeczno-gospodarczego. Podstawowym warunkiem konkurencyjności w kraju i na świecie staje się umiejętność współpracy. W obszarach przygranicznych coraz częściej zauważalna jest współpraca w obszarze społeczno-kulturalnym oraz w zakresie budowy wspólnych elementów infrastruktury. Rzadziej dostrzega się współpracę między małymi i średnimi przedsiębiorstwami. Pomimo istnienia na polsko-czeskim pograniczu instytucji wspierających wzajemną współpracę polskich i czeskich MSP ich działalność nadal pozostaje niewystarczająca.

Po przeprowadzeniu badań po polskiej i czeskiej stronie obszaru przygranicznego można sformułować pewne ogólne wnioski dotyczące współpracy MSP. W obszarze tym dochodzi do współpracy, jednak jej skala jest niewielka. Pomimo zniesienia fizycznych barier nadal istnieją przeszkody we współpracy związane z inną konstrukcją prawa handlowego, trudności administracyjne czy bariera językowa. Środki z funduszy unijnych odgrywają ważną rolę w aktywizacji instytucji publicznych, jednak nie wpływają istotnie na zwiększenie współpracy polskich i czeskich MSP. Głównym problemem związanym ze współfinansowaniem projektów pieniędzmi pochodzącymi z UE jest zbyt duża biurokracja przy sporządzaniu dokumentacji oraz zbyt niski poziom świadomości co do możliwości oferowanych przez fundusze pomocowe.

Z badań empirycznych wynika, że większość firm, które aktualnie współpracują ze spółkami po drugiej stronie granicy (w formie eksportu lub importu czy też przy zakładaniu filii), nawiązała współpracę jeszcze przed wejściem obu krajów do UE i strefy Schengen. Wszystkie ankietowane firmy rozważają możliwość pogłębienia współpracy z partnerami zagranicznymi, ale biorą pod uwagę możliwość skorzystania w tym celu z funduszy UE.

Ogólnie rzecz biorąc, w tej chwili nie można dojść do wniosku, czy europejska polityka kohezyjna pomaga rozwijać handel w strefie przygranicznej. Ten rodzaj wsparcia jest dostępny i wykorzystywany zbyt krótko. Był on popularny na większą skalę tylko do roku 2004 (lata od 2004 do 2006 były okresem przejściowym dla nowych krajów członkowskich).

Literatura

- Bachtler J., Gorzelak G., *Reforming EU cohesion policy: a reappraisal of the performance of the structural funds*, "Policy Studies" December 2007, vol. 28, no. 4.
- Domański T., *Uwarunkowania tworzenia małych przedsiębiorstw*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1992.
- Houžvička V., *Česko-německé pohraničí*, „Sociologický webmagazín” 2003, [cit. 10-09-07]. <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=123&lst=108>.
- Mallan J., *Benchmarking Evaluation Capacity in the New Member States*, Paper presented during the conference Building Evaluation Capacity in the Baltic States, Vilnius 28-29 November 2005.
- SME Union Czech Republic, *Fakta a čísla* [cit. 10-09-07], <http://www.sme-union.cz/index.php?p=17>.
- Stolarz P., *Euroregiony pogranicza niemiecko-francuskiego i niemiecko-polskiego w procesie integracji europejskiej*, Wydawnictwo Vizja Press & IT, Warszawa 2009.
- Varga J., in 't Veld J., *A model-based analysis of the impact of Cohesion Policy expenditure 2000-06: Simulations with the QUEST III endogenous R&D model*, Economic Modelling 2010, in press.

POLISH-CZECH BORDER COOPERATION OF SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES

Summary: In the world undergoing globalization we can observe changes in the factors of social and economic development. The ability to cooperate becomes the basic condition for the competitiveness of the country and the world. The cooperation in the field of social, cultural and building common infrastructure components is more noticeable in border areas. Mutual cooperation between small and medium-sized enterprises take place less frequently.

Keywords: cross-border cooperation, small and medium-sized enterprises.